

24. 7. 2001

ID: 10954

Náhrada za ztrátu na výdělků (z judikatury)

Objektivní překážkou, vylučující jakékoli uplatnění poškozeného na trhu práce, je i výkon vazby, který, jak z povahy věci vyplývá, dočasně fyzicky znemožňuje výkon pracovní činnosti ať již v závislém nebo obdobném pracovním vztahu.

Objektivní překážkou, vylučující jakékoli uplatnění poškozeného na trhu práce, je i výkon vazby, který, jak z povahy věci vyplývá, dočasně fyzicky znemožňuje výkon pracovní činnosti ať již v závislém nebo obdobném pracovním vztahu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21.6.2001, sp.zn. 21 Cdo 1490/2000)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce K. Š., zastoupeného advokátem, proti žalovanému D., státní podnik, odštěpnému závodu S. u. l., zastoupenému advokátkou, o odškodnění nemoci z povolání, vedené u Okresního soudu v Příbrami pod sp. zn. 15 C 225/99, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 11. dubna 2000 č. j. 23 Co 106/2000-45, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaný na odškodnění nemoci z povolání nahradil ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, která mu vznikla v době od 1. 1. 1996 do 31. 3. 1998. Žalobu odůvodnil zejména tím, že po zjištění nemoci z povolání, pro jejíž následky mu byl přiznán plný invalidní důchod, mu žalovaný dobrovolně poskytoval náhradu za ztrátu na výdělků podle ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce. Za období od 1. 11. 1996 do 31. 3. 1998 však žalovaný náhradu za ztrátu na výdělků odmítá vyplatit s poukazem na skutečnost, že za období jeho pobytu ve vazbě mu tato náhrada nepřisluší. Žalobce má zato, že má nárok na náhradu škody za ztrátu na výdělků i za dobu svého pobytu ve vazbě, neboť i v této době mu byl vyplácen invalidní důchod a nedošlo k žádné změně poměrů.

Okresní soud v Příbrami rozsudkem ze dne 2. 12. 1999 č.j. 15 C 225/99-29 uložil žalovanému, aby zaplatil žalobci 47.364,- Kč s 12% úrokem od 1. 4. 1998 do zaplacení, a žalobu, kterou se žalobce domáhal zaplacení dalších 103.476,- Kč s 12% úrokem, zamítl; současně rozhodl, že „co do částky“ 38.343,- Kč s 12% úrokem od 1. 4. 1998 do zaplacení se řízení zastavuje, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalovaný je povinen zaplatit České republice na účet Okresního soudu v Příbrami 1.896,- Kč „na nákladech řízení“. Dospěl k závěru, že odpovědnostní vztah mezi žalobcem a žalovaným zůstal zachován, neboť žalobce „má nárok na plný invalidní důchod a ani při výkonu vazby nedošlo ke změně poměrů tak, jak to má na mysli ustanovení § 202 zák. práce“. S přihlédnutím ke vznesené námitce promlčení však žalobci přiznal požadovanou náhradu za ztrátu na

výdělků jen za období od 28. 9. 1997 do 31. 1. 1998.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 4. 2000 č.j. 23 Co 106/2000-45 rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku a ve výrociích o nákladech řízení potvrdil, rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci 2.025,- Kč na náhradě nákladů odvolacího řízení k rukám advokáta a vyslovil, že proti tomuto rozsudku připouští dovolání. Dovodil, že při rozhodování o uplatněném nároku je třeba vycházet z ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce a že se zřetelem k závěrům uvedeným v rozhodnutí č. 36 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1990, nelze za podstatnou změnu poměrů poškozeného považovat skutečnost, že žalobce byl vzat do vazby. Žalobce je poživitelem plného invalidního důchodu, který mu byl vyplácen nejen před nástupem do výkonu vazby, nýbrž i po celou dobu trvání vazby. Výkonem vazby žalobce nemohlo dojít podle názoru odvolacího soudu ani k namítanému přerušení příčinné souvislosti mezi poklesem výdělků a následky úrazu, neboť i v těchto případech je vždy třeba věc posuzovat z hlediska ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce a především se zabývat otázkou zániku odpovědnostního vztahu na základě změny poměrů. Jestliže soud neshledal žádnou změnu v poměrech poškozeného, nemůže ani dospět k závěru o neexistenci či „přerušení příčinné souvislosti mezi škodou a následky onemocnění nemocí z povolání“. Rozhodnutí o připuštění dovolání odůvodnil odvolací soud tím, že posouzení, zda poškozenému zaměstnanci náleží náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti i po dobu výkonu vazby, nebo zda výkonem vazby došlo „ať již ke změně poměrů nebo k přerušení příčinné souvislosti mezi vznikající škodou na výdělků a následky úrazu“, je otázkou zásadního právního významu.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá, že při posouzení otázky, zda žalobci náleží náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti „je nutné vycházet z toho, zda by žalobce po dobu výkonu vazby mohl dosahovat výdělků lamače, pokud by mu ve výkonu práce nebránily následky nemoci z povolání“. Tato „objektivní možnost výdělků však po dobu vazby neexistovala a žalobce by ve vazbě nemohl dosahovat výdělků lamače i kdyby pracovní úraz neutrpěl“. Právě v této další objektivní překážce možného výkonu zaměstnání žalovaný spatřuje „přerušení příčinné souvislosti mezi poklesem výdělků a následky úrazu“. Žalovaný dovodil, že žalobci nepřislouží náhrada za ztrátu na výdělků, jestliže je kromě následků pracovního úrazu (nemoci z povolání) prokázána „existence dalšího důvodu, pro který by žalobce nemohl práci vykonávat, aniž by za tento důvod byl odpovědný žalobce“. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10 a o.s.ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12.2000 (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. 99/1693 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o.s.ř.) a že jde o rozsudek, proti kterému je i podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu při nemoci z povolání podle ustanovení § 190 odst.3 zák. práce jsou existence nemoci z povolání, vzniklé za stanovených pracovních podmínek, vznik škody a příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a vznikem škody. O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem nemoci z povolání (tj. bez

nemoci z povolání by škoda nevznikla tak, jak vznikla). Odpovědnost za škodu při nemoci z povolání je tzv. objektivní odpovědností; zaměstnavatel tedy odpovídá za samotný výsledek (za škodu), aniž je uvažováno jeho zavinění.

Škoda, která vzniká následkem nemoci z povolání, spočívá též ve ztrátě na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity). Ke ztrátě na výdělků dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem nemoci z povolání snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělků je poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který není schopen dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělků je majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi výdělkem zaměstnance před vznikem škody a výdělkem po poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky nemoci z povolání stejný výdělek jako před poškozením.

Zkoumání příčinné souvislosti mezi škodou (ztrátou na výdělků) a nemocí z povolání představuje hodnocení následků nemoci z povolání z hlediska, zda byla příčinou škody (zda by škoda bez nemoci z povolání vznikla tak, jak vznikla). Z povahy věci mimo jiné vyplývá, že je možné přihlídnout jen k těm skutečnostem, které existovaly v době vzniku škody, neboť jediné tyto skutečnosti mohly být příčinou vzniku škody; to platí i o skutečnostech, které mohly kauzální vztah mezi nemocí z povolání jako příčinou a škodou jako následkem přerušit a tímto způsobem vyloučit vznik odpovědnosti za škodu při nemocech z povolání. Jestliže všechny předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu byly splněny, nemohou být skutečnosti, které nastaly v pozdější době, důvodem zániku odpovědnostního vztahu pro tzv. přerušení příčinné souvislosti mezi škodou a nemocí z povolání.

Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) jako jeden z dílčích nároků z odpovědnosti za škodu při nemocech z povolání tvoří jediný celek; na tom nic nemění ani to, že poškozený má právo dispoziční volnosti uplatnit nejprve část svého nároku a později jeho zbytek. Vznikl-li zaměstnanci nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity), pak nová skutečnost (skutečnost, která nastala po vzniku nároku) představující změnu v okolnostech, za nichž nárok vznikl, popřípadě týkající se výše nároku, nemá za následek - jak bylo uvedeno výše - možnost opětovného přezkoumání splnění předpokladů odpovědnosti za škodu při nemocech z povolání ve smyslu ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce ve vztahu k této nové skutečnosti, t. j., jak dovoatel nesprávně dovozuje, závěr o „přerušení příčinné souvislosti mezi poklesem výdělků a následky úrazu“. Právní úprava totiž s takovými novými skutečnostmi spojuje právo poškozeného nebo zaměstnavatele domáhat se za podmínek stanovených v ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce změny v úpravě jejich práv, popřípadě povinností.

S názorem odvolacího soudu, že za podstatnou změnu poměrů nelze považovat skutečnost, že žalobce byl ve výkonu vazby, však dovolací soud nesouhlasí.

Podle ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce změní-li se podstatně poměry poškozeného, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody, může se poškozený i zaměstnavatel domáhat změny v úpravě svých práv, popřípadě povinností.

Změna v okolnostech, které byly rozhodující pro určení výše škody, má podle ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce význam - jak uvádí odvolací soud - jen tehdy, týká-li se poměrů poškozeného (platná právní úprava se změnou poměrů, která nastala u odpovědného subjektu, žádné právní následky nespojuje), spočívá-li změna poměrů přímo v osobě poškozeného a jde-li o změnu podstatnou. Pro závěr, zda došlo k podstatné změně poměrů ve smyslu tohoto ustanovení, je nezbytné porovnat poměry poškozeného, které byly rozhodující pro určení výše náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (pro uznání invalidity nebo částečné invalidity), a nové poměry poškozeného.

Z hlediska vzniku nároku žalobce na náhradu za ztrátu na výdělku poskytovanou podle § 195 zák. práce bylo v posuzované věci kromě jiného rozhodující, že pracovní způsobilost žalobce v jeho uplatnění na trhu práce byla výlučně omezena jeho zdravotním stavem a následky nemoci z povolání a že náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity) tak vyjádřila snížení (omezení) popř. ztrátu jeho pracovní způsobilosti a jeho neschopnost dosahovat stejný výdělek jako před poškozením pro následky nemoci z povolání. Jedinou okolností, která tedy žalobci bránila v soustavné výdělečné činnosti, byl jeho zdravotní stav vyvolaný následky nemoci z povolání. V řízení nebylo prokázáno (a žalovaný to ani netvrdí), že se zdravotní stav žalobce upravil natolik, že mu již nebrání v soustavné výdělečné činnosti anebo naopak, že jsou zde onemocnění nebo zhoršení zdravotního stavu, jež nejsou v příčinné souvislosti s nemocí z povolání (jejími následky) a jež sama o sobě vylučují jakoukoliv výdělečnou činnost, a která tak znamenají podstatnou změnu poměrů poškozeného ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce, v důsledku níž se zaměstnavatel může úspěšně domáhat zrušení své povinnosti platit poškozenému zaměstnanci náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.11.1978 sp. zn. 5 Cz 54/1978, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1980, pod č. 29).

Vzetím žalobce do vazby se na jeho zdravotním stavu nic nemění, neboť následky nemoci z povolání omezují pracovní způsobilost žalobce i nadále. Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že závěru o nezměněném zdravotním stavu žalobce (dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem je kromě jiného podmíněna rovněž existence nároku na invalidní důchod - srov. § 38 a násl. zákona č. [155/1995 Sb.](#), o důchodovém pojištění) nasvědčuje i okolnost, že žalobci zůstal i v této době zachován nárok na invalidní důchod. Odvolací soud však náležitě neuvážil, že okolnosti spočívající ve změně zdravotního stavu poškozeného zaměstnance nejsou jedinou v úvahu přicházející podstatnou změnou v poměrech poškozeného, která může odůvodňovat změnu v úpravě práv a povinností mezi zaměstnavatelem a poškozeným zaměstnancem.

Náhrada za ztrátu na výdělku poskytovaná podle § 195 zák. práce je vyjádřením - jak uvedeno výše - újmy vzniklé snížením (omezením) popř. ztrátou pracovní způsobilosti poškozeného zaměstnance, kdy pracovní způsobilost poškozeného zaměstnance v jeho uplatnění na trhu práce byla výlučně omezena jeho zdravotním stavem a následky nemoci z povolání. Právní úprava zde vychází z předpokladu, že poškozený by mohl a chtěl hledat uplatnění a zdroj příjmů na trhu práce, a že překážkou, která mu v tom brání, jsou jediné následky nemoci z povolání (pracovního úrazu). Na tomto podkladě soudní praxe dospěla již v minulosti k závěru, že splnění předpokladů pro vznik nároku na starobní důchod není samo o sobě podstatnou změnou v poměrech poškozeného (srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16.10.1969 sp. zn. 6 Co 384/69, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1970, pod č. 36); rozhodne-li se však využít dané možnosti odejít do starobního důchodu, pak z toho také vyplývá, že dalším zdrojem jeho příjmů již nemá být výdělek, ale přiznaný důchod a důvod k poskytování náhrady za ztrátu na výdělku tak odpadl (srov.

rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6.9.1995 sp. zn. 6 Cdo 127/94, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1996, pod č. 35).

Vedle těchto okolností subjektivní povahy, kdy poškozený zaměstnanec dá způsobem nevzbuzujícím pochybnost najevo, že by nebyl dále výdělečně činný, i kdyby následků nemoci z povolání nebylo, stejné důsledky nastávají, vznikne-li na straně poškozeného objektivní překážka, která mu sama o sobě zabraňuje v jeho uplatnění na trhu práce. Takovou překážkou vylučující jakékoli uplatnění poškozeného na trhu práce, je bez ohledu na existenci anebo neexistenci následků nemoci z povolání, rovněž výkon vazby, který, jak z povahy věci vyplývá, dočasně fyzicky znemožňuje výkon pracovní činnosti ať již v závislém nebo obdobném pracovním vztahu. Takováto skutečnost představuje podstatnou změnu v poměrech poškozeného, rozhodných pro vznik nároku na náhradu za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti, neboť výkon vazby sám o sobě znemožňuje poškozenému dosahovat na trhu práce stejného výděleku jako před poškozením. Opačný názor by znamenal, že by byl zaměstnavatel povinen hradit újmu, která poškozenému vznikla zcela nezávisle na nemoci z povolání z důvodů, které s následky nemoci u povolání v žádném ohledu nesouvisí.

Opačné stanovisko nezastává ani rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31.8.1988 sp. zn. 6 Cz 47/88, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1990, pod č. 36, (na který odvolací soud nepříliš přiléhavě odkazuje v důvodech svého rozhodnutí), neboť závěr, že „za podstatnou změnu poměrů nelze považovat skutečnost, že byl žalobce vzat do výkonu vazby“ z tohoto rozhodnutí nevyplývá. Argumentace uvedeným rozhodnutím není přiléhavá i z toho důvodu, že v posuzované věci se nejedná o případ, že se invalidní důchod poživateli důchodu nevyplácí v důsledku výkonu trestu odnětí svobody (resp. výkonu vazby), a vzhledem ke zjištění, že ve výkonu vazby „nebyla žádná možnost pracovního zařazení“ žalobce, nebylo ani zapotřebí zabývat se tím, „zda by byl zařazen do práce a jaká by mu příslušela odměna, pokud by nebyl plně invalidní pro následky pracovního úrazu“ (jak se v uvedeném rozhodnutí uvádí), a zda tedy žalobci nevznikla škoda na výděleku (odměně), které případně mohl ve výkonu vazby dosáhnout.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud České republiky proto napadený rozsudek zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, § 243b odst. 2, věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní poměr \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Převedení zaměstnance na jinou práci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Plat](#)

- [Doručování](#)
- [Pracovní smlouva](#)
- [Bezpečnost a ochrana zdraví při práci](#)
- [Konzumace alkoholu na pracovišti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)